

Αρχαία Ελληνικά Προσανατολισμού • Κύκλος μαθημάτων Β' Λυκείου
Κλείδα για το Διαγώνισμα της 3^{ης} Δεκεμβρη 2023

Διδαγμένο Κείμενο

A. 1 μονάδα για κάθε χαρακτηρισμό + 1 για κάθε χωρίο

1. Λάθος	«τούτων δ' ἐπικίνδυνός ἐστιν ἡ χρῆσις, ... ἀπεργάζεται τοῖς μὴ δεόντως αὐτοῖς χρωμένοις»
2. Σωστό	«Φιλοσοφητέον ἄρα ἡμῖν, ... ὀρθῶς πολιτεύσεσθαι καὶ τὸν ἑαυτῶν βίον διάξειν ὠφελίμως»
3. Λάθος	«δεῖ τοίνυν ὀρέγεσθαι τῆς ἐπιστήμης κταῖσθαι τ' αὐτὴν καὶ χρῆσθαι αὐτῇ προσηκόντως»
4. Σωστό	«Εἰ ... τὴν ὀρθότητα καὶ ἡ τῶ λόγῳ χρωμένη καὶ ἡ τὸ ὄλον ἀγαθὸν θεωροῦσα, ... φιλοσοφία»
5. Σωστό	«ὥς ... τὴν ὀρθὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀναμάρτητον ἐπιτακτικὴν φρόνησιν ἐν ἑαυτῇ περιεχούσης.»

B1. [1 μονάδα x 2 σημεία (°) : 2 μονάδες] + [2 μονάδες x 4 σημεία (●) : 8 μονάδες], σύνολο = 10 μονάδες

- ο Στην 9^η παράγραφο του Προτρεπτικού παρατίθενται διαφορετικά πεδία γνώσεων (**ἐπιστήμαι**), το καθένα με διαφορετική στόχευση. Αν ο άνθρωπος θέλει να συγκλίνουν όλα αυτά στην επίτευξη ενός κεντρικού στόχου (**κυρίως ἀγαθοῦ**), οφείλει να υποτάξει όλες τις επιμέρους γνώσεις (ἐπιστήμες) σε μία κεντρική καθοδήγηση, αυτήν της φιλοσοφίας. Για την επίτευξη του στόχου αυτού διαθέτει αφενός τον **ορθό λόγο**, την **ἐπιστήμη**, όπως την είδαμε στο προηγούμενο απόσπασμα, πριν δηλαδή από την κατάταμή της σε επιμέρους επιστητά (=διακριτά πεδία γνώσης), αφετέρου τη **θέαση του τέλους της**.
- ο Ο όρος **ἐπιστήμη** αναφέρεται σε κάθε γνώση, τεχνική επιδεξιότητα, ικανότητα αυτού που γνωρίζει καλά, του ειδήμονα, του γνώστη σε ένα τομέα του πρακτικού ή του θεωρητικού βίου. Προφανώς, δεν έχει εδώ τη σημασία της συστηματικής γνώσης που προκύπτει μέσα από μια συλλογιστική διαδικασία και από τα πορίσματα της αντικειμενικής έρευνας.
- Η γνώση μπορεί να ταξινομηθεί σε διάφορα επίπεδα με διαφορετικό στόχο το καθένα:
A) γνώση που παράγει (ἐπιστήμαι ποιούσαι ἕκαστον τῶν πλεονεκτημάτων ἐν τῷ βίῳ) **και γνώση που χρησιμοποιεί τα αγαθά της ζωής** (αἱ χρώμεναι ταύταις)
B) εἶδη γνώσης που υπηρετοῦν και εἶδη που ἐπιτάσσουν (αἱ ὑπηρετοῦσαι - αἱ ἐπιτάττουσαι).
- Τα εἶδη αυτά εκπροσωποῦν το μεγαλύτερο βαθμό της γνώσης και σε αυτά βρίσκεται το καθαυτό αγαθό – ο κεντρικός στόχος. Ο τρόπος σκέψης του Αριστοτέλη είναι **τελεολογικός**. Ο φιλόσοφος αναγνωρίζει σε κάθε τομέα της πραγματικότητας τη λειτουργία κάποιου τέλους (: σκοπού). Έτσι και οι αντίστοιχες ἐπιστήμες, που ερευνούν τα ποικίλα πεδία του πραγματικού, μελετοῦν πῶς τα επιμέρους στοιχεία υπηρετοῦν την πραγμάτωση ενός γενικότερου σκοπού.
- Οι **ἐπιστήμες** αποβλέπουν στην βελτίωση του ανθρώπινου βίου μέσα από τα πλεονεκτήματα που η καθεμιά προσφέρει, σε μια σχέση **αλληλεξάρτησης – αλληλοσυμπλήρωσης**: άλλες ἐπιστήμες αξιοποιούν προσφέρουν τα χρήσιμα για τη ζωή και άλλες ἐπιστήμες καθορίζουν τον τρόπο με τον οποίο αυτά χρησιμοποιούνται. Ακόμη, άλλες ἐπιστήμες είναι **βοηθητικές και άλλες ηγεμονεύουν και καθοδηγοῦν** όλες τις προηγούμενες. Οι ἐπιστήμες θα αξιοποιηθοῦν για να εξασφαλίσουν για τον άνθρωπο τη βελτίωση του βίου του και θα τον καθοδηγήσουν στο δρόμο που οδηγεί στο αγαθό.
- **κυρίως ἀγαθόν** [/ ὄλον ἀγαθόν]: Ο Αριστοτέλης ορίζει το ἀγαθόν ως το **τέλος, τον σκοπό μιας σειράς ανθρώπινων πράξεων**. **Κυριολεκτικό** και ολικό ἀγαθόν είναι εκείνο που δεν αποτελεί μέσο για την επίτευξη ενός επόμενου σκοπού, αλλά είναι ο απώτατος σκοπός και η τελική κατάληξη του ανθρώπινου βίου. **Κατά τον Αριστοτέλη το κατεξοχήν ἀγαθόν είναι η ευδαιμονία**. Η σύνδεση του «αγαθοῦ» με την έννοια του τέλους είναι παρούσα στο σύνολο του αριστοτελικού έργου. Η ηθική φιλοσοφία διέπεται από έναν έντονο τελεολογικό χαρακτήρα.

B2. 2 μονάδες x 5 σημεία (●) = 10 μονάδες

[Κάθε δραστηριότητα οφείλει να δίνει τον λόγο ύπαρξής της, όσο και αν το κριτήριο της άμεσης ωφελιμότητας δεν μπορεί να είναι το μοναδικό. Ο Αριστοτέλης στον Προτρεπτικό του αναγνωρίζει ότι όλοι οι άνθρωποι επιθυμούν εφικτά και ωφέλιμα πράγματα και προσπαθεί να καταδείξει ότι η φιλοσοφία είναι ένα από αυτά. Γι' αυτό προτρέπει να φιλοσοφούμε, ως προς τον κοινωνικό και πρακτικό βίο, γιατί έτσι θα αποκτήσουμε και θα χρησιμοποιήσουμε ένα σημαντικότατο αγαθό.]

Η ανασύνθεση του αποσπάσματος 8 εν είδει επαγωγικού συλλογισμού έχει ως εξής:

- 1η προκείμενη: **Το σώμα μας και όσα σχετίζονται με αυτό είναι όργανα** («τὸ σῶμα καὶ τὰ περὶ τὸ σῶμα, καθάπερ ὄργανά τινα ὑπόκειται»).
 - 2η προκείμενη: **Όλα τα όργανα μπορούν να χρησιμοποιηθούν με τρόπο καλό και ωφέλιμο ή με τρόπο κακό και βλαπτικό** («τούτων δ' ἐπικίνδυνός ἐστιν ἡ χρῆσις καὶ πλεον θάτερον ἀπεργάζεται τοῖς μὴ δεόντως αὐτοῖς χρωμένοις»).
 - 3η προκείμενη: **Η φιλοσοφία μάς διδάσκει τον καλό και ωφέλιμο τρόπο χρήσης των διαφόρων οργάνων** («Δεῖ τοίνυν ὀρέγεσθαι τῆς ἐπιστήμης κτᾶσθαι τε αὐτὴν καὶ χρῆσθαι αὐτῇ προσηκόντως, δι' ἧς πάντα ταῦτα εὖ θησόμεθα»)
- Συμπέρασμα: Πρέπει να φιλοσοφούμε** («Φιλοσοφητέον ἄρα ἡμῖν»).

[Ο Αριστοτέλης προβάλλει την αναγκαιότητα της φιλοσοφίας στην πολιτική και κοινωνική πραγματικότητα, ανάγοντας έτσι την πολιτική στη φρόνηση και στη γνώση. Έχοντας κατά νου στο πρώιμο ακόμη στάδιο της σκέψης του την ισοδυναμία της φρόνησης με τη φιλοσοφική γνώση, προσλαμβάνει τον ενάρετο βίο ως αποτέλεσμα της θεωρητικής γνώσης, συνδέοντας την αρετή με την πράξη μέσω της γνώσης. Η δύναμη της γνώσης είναι αυτή που κατευθύνει το σώμα, με αποτέλεσμα να συνδέεται αυτή με την ορθή κρίση, το «βουλευέσθαι». Έτσι ο άνθρωπος και κυρίως ο πολιτικός θα μπορεί να διακρίνει το αγαθό από το κακό.]

- Με επαγωγικό συλλογισμό ο Αριστοτέλης καταλήγει στη θέση ότι πρέπει να φιλοσοφούμε, **εάν πρόκειται να πολιτευόμαστε σωστά και να ζήσουμε τη ζωή μας με ωφέλιμο τρόπο**. Τονίζεται συνεπώς η **αξία της φιλοσοφίας για τη ζωή**, καθώς τονίζεται ότι η κατοχή της φιλοσοφίας από τον πολιτικό εξασφαλίζει όχι μόνο την προνομαϊκή θέση του μέσα στην πολιτεία, αλλά και την εγκυρότητα της ικανότητάς του να πολιτεύεται.
- Ο Σωκράτης εξηγεί στο συνομιλητή του ότι τα αγαθά δεν είναι από μόνα τους, **αυτά τα ίδια, καλά**. Όταν υποκινούνται από την αμάθεια μπορούν να γίνουν τα χειρότερα κακά, ενώ αντίθετα όταν υπηρετούν τη φρόνηση και τη γνώση μπορούν να γίνουν τα μεγαλύτερα αγαθά. Συνεχίζει λέγοντας πως επειδή όλοι οι άνθρωποι επιδιώκουν την ευτυχία χρειάζεται για να την κατακτήσουν να χρησιμοποιούν με σωστό τρόπο τα αγαθά που έχουν στη διάθεσή τους. **Ο σωστός τρόπος χρήσης των πραγμάτων υποδεικνύεται σύμφωνα με τον φιλόσοφο από τη γνώση**. Επομένως, καταλήγει ο Σωκράτης, ο άνθρωπος πρέπει να κάνει τα πάντα για να γίνει **όσο πιο σοφός γίνεται**.
- Η συλλογιστική πορεία του Σωκράτη θυμίζει εκείνη του Αριστοτέλη. Πιο συγκεκριμένα, και οι δυο αναφέρονται στις αρνητικές επιπτώσεις που απορρέουν από την κακή χρήση των μέσων για τη ζωή (όργανα τα ονομάζει ο Αριστοτέλης, αγαθά ο Σωκράτης). Επιπλέον και οι δυο στοχαστές υποστηρίζουν ότι η γνώση και η φρόνηση είναι αυτές οι οποίες υποδεικνύουν τον σωστό τρόπο χρήσης των μέσων της ζωής. Επομένως καταλήγουν και οι δύο στο ότι **ο άνθρωπος πρέπει να επιζητά τη γνώση – μέσω της φιλοσοφίας- αν θέλει να είναι ευτυχισμένος τόσο στον ιδιωτική όσο και στη δημόσια ζωή του**.

B3. (5 λέξεις x 2 μονάδες = 10 μονάδες)

- (α) Θεόφραστο
- (β) Λύκειο,
- (γ) 323
- (δ) Ερμία
- (ε) παγκάλη, (: πανέμορφη).

B4.α. Ζητούνται απλά επίθετα σε -ικός, ένα (1) για καθεμιά από τις λέξεις του κειμένου. Στο κάθε επίθετο θα πρέπει να διατηρείται η σημασία που έχει η δοθείσα λέξη στο κείμενο:

▪ **βιωτικός¹, δεοντικός, ποιητικός, δυνητικός** (4 λέξεις x 1 μονάδα = 4 μονάδες)

β. Ζητούνται σύνθετα θηλυκά ουσιαστικά σε -ια, ένα (1) για καθεμιά από τις λέξεις του κειμένου:

▪ **αχρηστία, ανεργία / αεργία, ακρισία / αδιακρισία** (3 λέξεις x 2 μονάδες = 6 μονάδες)

Αδίδακτο Θέμα

Γ1. Ξενοφώντας, Κύρου Ανάβασις, 5.1.2 & 5.1.4

Μονάδες 20

Πρωτότυπο κείμενο	Νεοελληνική απόδοση
<p>[5.1.2] Ἐκ δὲ τούτου ξυνελθόντες ἐβουλεύοντο περὶ τῆς λοιπῆς πορείας· ἀνέστη δὲ πρῶτος Λέων Θούριος καὶ ἔλεξεν ὧδε. Ἐγὼ μὲν τοῖνυν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἀπίερα ἤδη ξυσκευαζόμενος καὶ βαδίζων καὶ τρέχων καὶ τὰ ὄπλα φέρων καὶ ἐν τάξει ὦν καὶ φυλακὰς φυλάττων καὶ μαχόμενος, ἐπιθυμῶ δὲ ἤδη παυσάμενος τούτων τῶν πόνων, ἐπεὶ θάλατταν ἔχομεν, πλεῖν τὸ λοιπὸν καὶ ἐκταθεῖς ὥσπερ Ὀδυσσεὺς ἀφικέσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα.</p>	<p>Ἐπειτα λοιπὸν ἀπὸ αὐτὸ ἀφού πραγματοποίησαν συνέλευση αποφάσιζαν γιὰ τὴν υπόλοιπη πορεία· κι ἀνέβηκε πρῶτος στὸ βῆμα ὁ Λέων ὁ Θούριος καὶ μίλησε ὡς ἐξῆς. Ἐγὼ λοιπὸν, εἶπε, ἄνδρες, κουράστηκα πια νὰ ετοιμάζω τις ἀποσκευές μου καὶ νὰ βαδίζω καὶ νὰ τρέχω καὶ νὰ κουβαλῶ τὰ ὄπλα καὶ νὰ βρισκομαι σὲ τάξη καὶ νὰ φυλάω σκοπιές καὶ νὰ μάχομαι, ἀλλὰ ἐπιθυμῶ ἀφού σταματήσω πια αὐτοὺς τοὺς κόπους, ἐπειδὴ ἔχουμε (μπροστὰ μας) τὴ θάλασσα, νὰ πλέω στὸ ἐξῆς καὶ ἀφού ξαπλώσω ὅπως ἀκριβῶς ὁ Ὀδυσσεὺς νὰ φτάσω στὴν Ἑλλάδα. [...]</p>
<p>[5.1.4] Φίλος μοὶ ἐστίν, ὦ ἄνδρες, Ἀναξίβιος, ναυαρχῶν δὲ καὶ τυγχάνει. ἦν οὖν πέμψητέ με, οἶομαι ἂν ἔλθειν καὶ τριῆρεις ἔχων καὶ πλοῖα τὰ ἡμᾶς ἄξοντα· ὕμεις δὲ εἴπερ πλεῖν βούλεσθε, περιμένετε ἔστ' ἂν ἐγὼ ἔλθω· ἦξω δὲ ταχέως. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ στρατιῶται ἦσθησαν τε καὶ ἐψηφίσαντο πλεῖν αὐτὸν ὡς τάχιστα</p>	<p>Γιὰ μένα ὁ Ἀναξίβιος εἶναι φίλος, ἄνδρες, καὶ τυχαίνει νὰ εἶναι ναύαρχος. Εἰάν λοιπὸν με στείλετε, νομίζω ὅτι θὰ μπορούσα νὰ ἐπιστρέψω καὶ ἔχοντας τριῆρεις καὶ ἐπιβατηγὰ πλοῖα τὰ ὁποῖα θὰ μας μεταφέρουν. εσεῖς λοιπὸν, ἀν ἀκριβῶς θέλετε νὰ πλεύσετε, περιμένετε ἕως ὅτου ἐγὼ ἐπιστρέψω· καὶ θὰ ἐπιστρέψω γρήγορα. Ἀφού ἀκούσαν αὐτὰ οἱ στρατιῶτες χάρηκαν καὶ ψήφισαν νὰ πλε(ύ)σει αὐτὸς ὅσο το δυνατό πιο γρήγορα.</p>

Γ2. Στὸ παρὸν μικροκείμενο ἀπὸ τὴν *Ἀνάβασις* τοῦ Ξενοφώντα, ὁ ἱστορικός ἀναφέρεται στὴ συνέλευση ποὺ πραγματοποίησαν οἱ Μύριοι ἔχοντας φτάσει στὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου, γιὰ νὰ λάβουν ἀποφάσεις γιὰ τὸ μέλλον τους. Ἀφού συμφωνήθηκε νὰ σταλεῖ ὁ Χειρίσοφος γιὰ νὰ φέρει πλοῖα ποὺ θὰ τοὺς μετάφεραν, ὁ Ξενοφώντας συμβουλεύει τοὺς στρατιώτες γιὰ τὶς ἐπόμενες ἐνέργειές τους. Συγκεκριμένα σημειώνει ὅτι

- Θα περιμένουν μέχρι νὰ γυρίσει ὁ Χειρίσοφος. («ἡμεῖς δὲ ἀναμενουῦμεν»)
- Πρέπει νὰ προμηθεύονται τὰ τρόφιμα ἀπὸ μιὰ ἐχθρική χώρα («δεῖ πορίζεσθαι ἐκ τῆς πολεμίας»), ἐνῶ δὲν ὑπάρχει ἀγορά, ἀλλὰ οὔτε καὶ διαθέτουν χρήματα γιὰ νὰ ἀγοράσουν τρόφιμα.
- Ἐπειδὴ ἡ χώρα εἶναι ἐχθρική, ὑπάρχει κίνδυνος νὰ χαθoύν πολλοί, ἀν πηγαίνουν γιὰ τρόφιμα ξέγνοιαστοι κι ἀπροφύλαχοι. («κίνδυνος οὖν πολλοὺς ἀπόλλυσθαι, ... πορεύεσθε ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια»).
- Πρέπει νὰ ἀρπάζουν τὰ τρόφιμα κάνοντας ἐπιδρομές («σὺν προνομαῖς»), κι ὄχι νὰ τριγυροῦν ἀσκοπα ἐδῶ κι ἐκεῖ («ἄλλως δὲ μὴ πλανᾶσθαι»).
- Οἱ στρατηγοὶ θὰ φροντίζουν νὰ γίνονται αὐτὰ ὅπως πρέπει («ἡμᾶς δὲ τούτων ἐπιμελεῖσθαι»). Οἱ στρατιώτες τὰ βρήκαν καλὰ ὅλα αὐτὰ («ἔδοξε [τοῖς στρατιώταις] ταῦτα»).

5 σημεῖα (•) x 2 μονάδες = 10 μονάδες

¹ καὶ ὄχι βιοτικός, ὅρος ποὺ ἀνήκει στὴν προσφιλή ἐπιστήμη τῆς Βιολογίας.

Γ3. 10 λέξεις x 1 μονάδα = 10 μονάδες

- έβουλεύου
 - βούλευσον
 - απαγορεύεις
 - πεπαύσθαι
 - οΐει
 - ώήθης
 - είπέ
 - (άπειρηκα) άπειΐπον
 - (φέρων) ένεγκών
 - (έχομεν) σχώμεν
- Δεκτή θα πρέπει να γίνει, αντί μιας από τις παραπάνω και η απάντηση: (τρέχων) δραμών

Γ4. 10 σημεία (•) x 1 μονάδα = 10 μονάδες

α.

- «και άλλος **τά αυτά** έλεγε,
- ανάπτυξη συστοίχου: **τούς αυτούς λόγους**

β.

I.

ορθίους	• Κατηγορούμενο , στο Αντικείμενο λόχους του ρήματος έποιήσαντο (δεκτό και ως του αποτελέσματος)
άμφι τούς
ογδοήκοντα	• Εμπρόθετος που δηλώνει το ποσό κατά προσέγγιση σε θέση Κατηγορουμένου στο λόχοι, μέσω του έγένοντο.
μοί	• Δοτική προσωπική Κτητική , δυνάμει του υπαρκτικού ρήματος έστιν. ²
πορίζεσθαι	• Τελικό απαρέμφατο , ως Υποκείμενο στο απρόσωπο δεΐ (υποχρ. ετεροπροσωπία)

II.

πρώτος	• Επιρρηματικό Κατηγορούμενο της σειράς , ως επιρρηματικός προσδ. στο ρήμα άνέστη, αποδίδει ιδιότητα στο Υποκείμενο Λέων του ρήματος.
• τέθηκε σε ονομαστική γιατί το Κατηγ. συμφωνεί σε πτώση με το Υποκ. του ρήματος.
των πόνων	• Αντικείμενο στη μετοχή πανσάμενος.
• Τέθηκε σε γενική γιατί τα ρήματα παύσης / λήξης δέχονται Αντ. σε αυτή την πτώση.

² Εναλλακτικά, θα πρέπει να γίνει δεκτή και η αναγνώριση της δοτικής ως αντικειμενικής στο φίλος.